

ÚVOD

Úvodem

Dvacáté číslo časopisu *Securitas Imperii* je tematicky zaměřeno na legendární polské nezávislé odborové hnutí Solidarita, respektive na počáteční legální období jeho existence, ale přináší i další sondy do polských soudobých dějin. Autoři představených studií kromě prezentování nových historických poznatků aktualizují i samotné, pro historiografii soudobých dějin zvláště, podnětné téma polské protikomunistické rezistence, potažmo jejího vlivu na rozkolísání sovětského mocenského bloku. Všechny studie (s výjimkou textu Sławomira Cenckiewiczze) vzešly ze semináře *Československo a polská krize 1980–1981*, uspořádaného 1. října 2010 Ústavem pro studium totalitních režimů a Ústavem pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, v. v. i. ve spolupráci s Národním muzeem a Polským institutem v Praze a s finanční podporou Česko-polského fóra Ministerstva zahraničních věcí České republiky. Vedle etablovaných českých historiků se tohoto semináře, připraveného jedním z nich – Petrem Blažkem, zúčastnili i renomovaní polští odborníci Łukasz Kamiński a Grzegorz Majchrzak, působící v polském Ústavu národní paměti. Soubor těchto textů je doplněn příspěvkem na kontroverzní téma spolupráce světoznámého vůdce Solidarity Lecha Wałęsy s polskou tajnou policií (SB), jehož autorem je polský historik Sławomir Cenckiewicz.

Úvodní studie politologa Josefa Mlejnika představuje Solidaritu a její ideové zázemí v kontextu protikomunistické rezistence a teoretických úvah o možnostech liberalizace komunistického režimu. Vedle vlivu a úspěchů Solidarity autor poukazuje na vnitřní názorové pnutí, v němž de facto zvítězila teze Adama Michnika o nutnosti „sebeomezování“ v požadavcích vůči vládnoucím komunistům, jež kalkulovala s postupnou proměnou jejich politického režimu – v českém prostředí připomínající tzv. gradualistický program části exilu¹ a úsilí disentu o dialog s mocí ve věci lidských práv – a jejíž realizace je ovšem konfrontována se samotným názvem studie, respektive „pokusem o kvadraturu kruhu“. Následující texty se zabývají obdobím (od srpna 1980 do prosince 1981) existence Solidarity jako legální masové organizace nepodléhající komunistickému direktivnímu centralismu – tedy ojedinělým jevem v celém sovětském bloku – a reakcemi mezinárodní komunistické moci, které tato nezávislá

1 Podstatou gradualistického programu byla snaha navázat dialog s potenciálními „národně uvědomělými“ či „protisovětskými“ představiteli komunistické moci a jejich prostřednictvím usilovat o liberalizaci československého komunistického režimu. Tento program, který měl mezi exulanty mnoho zásadních odpůrců napříč politickým spektrem, byl představen v roce 1956 v prvním čísle exilového časopisu *Svědectví* prostřednictvím Pavla Tigrida a dalších autorů.

existence podnítila, jakož i odezvami a sympatiemi u české a východoněmecké veřejnosti. Łukasz Kamiński dokládá nesmlouvavý postoj členů sovětského politbyra vůči Solidaritě, ale zároveň jejich překvapivě rozhodné odmítnutí podnětů k sovětskému vojenskému zásahu, které přicházely od vůdčích soudruhů ze „spřátelených“ států. Tomáš Vilímek a Petr Blažek popisují situaci v sousedních, komunisty ovládaných státech – tedy v NDR a v ČSSR – v době polské krize a odkrývají obavy stranických vůdců těchto „satelitů“ z předpokládaných důsledků a jejich naléhavé apely k silovému řešení situace, jež bylo podle jejich mínění nezbytné k udržení pozic mezinárodního komunismu. Tomáš Zahradníček doplňuje dobový exkurz Petra Blažka do Československa analýzou zpravodajství reprezentativního komunistického deníku, přičemž dokládá agitačně-propagandistický rozměr textů týkajících se událostí v Polsku a zároveň ukoptěnou proměnlivost této propagandistické linie. Grzegorz Majchrzak mapuje intenzivní působení polské tajné policie, která v souladu s vládním zaměřením, porušující oficiální dohodu, vedla proti legální Solidaritě intenzivní boj, jenž zahrnoval infiltrování nezávislých odborů tajnými spolupracovníky, systematické vlivové působení jak „zevnitř“, tak i „zvenčí“ a plán na vytvoření umělé „obrozené“ Solidarity zcela v režii SB.

V poslední studii dokumentuje Sławomir Cenckiewicz spolupráci – respektive jeho registraci (od prosince 1970 do dubna 1976) jako tajného spolupracovníka – dělníka Lecha Wałęsy, který se později stal světoznámým předákem Solidarity a nositelem Nobelovy ceny za mír, s polskou tajnou policií. Podle analýzy dochované dokumentace a z ní plynoucích závěrů polského historika, známého také jako (spolu)autora dvou knih na toto téma, jež v Polsku rozvířily odborné i laické diskuse, je Wałęsova spolupráce s SB v uvedeném období prokázána. Wałęsa byl zatčen v souvislosti s dělníckými stávkami na baltském pobřeží v prosinci 1970², podle Sławomira Cenckiewicze byl tehdy získán SB ke spolupráci a po svém propuštění aktivně informoval tajnou policii o situaci v dělnickém hnutí po krvavém potlačení stávek státní mocí. Ke své prezentaci Wałęsy jako tajného spolupracovníka „Bolka“ Cenckiewicz v závěru dodává, že bývalý předák Solidarity je sice vlastníkem negativního lustračního osvědčení a odmítá, že by kdy byl tajným spolupracovníkem SB, ale přesto – navzdory svým hrozbám – nezažaloval historiky, kteří případ „Bolka“ předložili v knižní podobě polské veřejnosti. V zájmu zásady „slyšení druhé strany“ je zde na místě „doplnit“ polského historika poukazem na Wałęsova obšírná vyjádření mj. v jeho – v češtině dostupné – autobiografii *Cesta k pravdě*.³ Zde např. (s. 46) uvádí, že aby mohl být v prosinci 1970 propuštěn z vazby, musel podepsat nějaké listiny, které si ani nepřečetl – nepřemýšlel nad tím, protože se jednalo o obvyklou proceduru. Na následující straně opakuje, že nikdy nepodepsal žádná prohlášení o spolupráci a nic, co by ho zavazovalo stát se agentem, a dále připomíná soudní výrok v této věci: *Musím také uvést, že lustrační soud mě zbavil obvinění z podpisu potvrzení o spolupráci s SB jako agenta „Bolka“ nebo kohokoliv jiného, který považuje za své očištění* (s. 49). Své kritiky se Wałęsa snaží dehonestovat

2 K těmto událostem více viz informace o filmu *Černý čtvrtek* v rubrice Zprávy, s. 161–165.

3 WAŁESA, Lech: *Cesta k pravdě*. Slovart, Praha 2011. Více viz rubrika Recenze, s. 136–139.

emotivními výrazy – křiklouni, zpozdilí hrdinové, političtí dobrodruzi a historici deformovaní estébáckou představou o polských dějinách – což je obrana sice pochopitelná, ale svým vyzněním značně vzdálená eventuální soudní satisfakci.

Jako nastupující redaktor časopisu – jehož pracně vystavěné a odborně i společensky přínosné tradice si velmi vážím – si dovoluji připojit ještě krátkou osobní a koncepční poznámku. Je pro mě potěšením, že jsem se po svém nástupu mohl podílet právě na vzniku „polského“ čísla a věřím, že na ně v dohledné době bude možné tematicky navázat. Co se týče obsahu časopisu, je mým cílem rozvíjet koncepční záměry přijaté redakční radou včetně rozšíření tematického záběru, zařazování příspěvků zahraničních autorů a zavedení nových rubrik. Následující podzimní číslo *Securitas Imperii* přinese mj. příspěvky slovenských historiků, které se vztahují k počátku komunistického režimu na Slovensku.

Jan Cholínský